

Corpus Juris Canonici

Gregor <XIII., Papst>

Coloniae Munatianæ, 1665

Decima quarta causa. Improbat usuras post denam quartam voraces. Sex
quæstiones decimæ causæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62915](#)

CAVSA XIV.

Annonca a cuiusdam ecclias questionem movent de prediis: testes ex fratribus suis producent: negotiatoribus pecuniam crediderunt, ut ex eorum mercibus emolumenta accepent.

1. His primum queruntur, an licet ei sua repetere.
2. Secunda, an illa testis videatur.
3. Tertia, an illa sit usura exigere.
4. Quarta, an clericis vel laicis a quolibet usuras expere.
5. Quina, an elemosyna de usuri fieri posuit.
6. Sexta, an usurarii penitentiam agere veleant, nisi, quod male aperuerint, restituant.

QVÆSTIO I.

Quid autem sita reperiisse non possint, facile videtur posse probari. Aut cum Dominus in Evangelio: b [Seus per-
ficiunt, vnde, & vendere omnia que habet, & da pau-
peribus.] Legimus isti iter perfectionis accipiunt, non licet ei sua
habere. Multe regnantes licet ei reperi: quia non debet repeti,
quod nullum non fecit. q Item c [Si quis voluerit unicam
tuam villo, & in iudicio recurrere contendere, dimittit ei & pallium.]
q Iam Apofolus in epist. ad Corinthios, d [Sacerularia iugiter judi-
cacionem omnino peccatum est in vobis.] q Item Grego-
rius et expoundit: omnia mihi licent: sed ego sibi nullius redigar
peccata: neque [Cum tamen concepta desideria subsequuntur, ser-
vare non concurrit, quicum amorem supererat.]

C. I. q Pro rebus transitorii Episcopos pro-
vocatis non ligantur.

In concilio Carthaginensi V. cap. 15.

Epiropus nec provocatus pro rebus transitorii li-
get.

Quis pro generaliter perfectu prohibetur in iudicio contendere,
panis nisi sit licet stare coram iudice. q Hu ita respondet:
Prohibetur perfecto in iudicio stare, captando lucrum, sed non e-
ratis dominum. Vel aliter. Aliud est sua possidere: aliud est
communem procuratorem esse. Canonici non possident sua: quia
in Universitate non sunt aliqui. Viam vero enim rebus ecclias, non us-
sum nec quoque ad dispensandum sibi creditur. Vnde Propter lib.
etiam contemplativa. [Sacerdos f cu dispensatione cura com-
munit, &c.] require in causa ejus, a quo pro ingressu monasterii
pena exigitur. q Sic ergo isti non sua possident: ita nec
disponunt; sed res ecclias, quarum procuratorem gerunt. Simili-
bus, quid in iudicio provisoriis contendere, sic intelligendum est.
videlicet ut non sibi stent coram iudice, sed alii. Aliis autem coram
iudice affligi, & pro iudicem interpellasse nomines sanctorum le-
gimus. Ita autem non sibi stant, sed pauperibus, quarum necessita-
tibus profutura reperant: & ea non prohibent flare coram iudice.
q Illud vero Evangelii. [Si quis abfuerit tibi unicam, &c.] non
affrumentantur, sed exhortantur.

C. II. q Peccata qui ultra debitum exigunt, non qui
sunt debita reposunt.

Unde Augusti. lib. 19. contra Faustum, c. 25.

Quid debetur, eti benigne dimittitur, non tam
siqui reperitur. Peccata autem qui exigunt ultra
debitum: ideoque lex modum figens, paenam talionis
initiat. Sed tu eo longe es a peccato iniusti exactoris,
quo omnino non exigis debitum: ideoque bonus ma-
gister g ait. Qui te percudit in unam maxillam, ptabe
ei & letcam; praesertim ne cogamus & ipsi reddere de-
bitum ab eo, qui nullum habet debitum.

q In aqua exemplaribus capitulum hoc conjunctio-
nem facit, & confitetur est ex verbis B. Augustini, lib. 19. contra
Faustum, c. 25. hinc inde acceptus, & interdum etiam immutatus.
Quod prefata integrum illud caput perlegere.

de & certe acceptus.

a al. Clerici. b Matth. 19. Luc. 18. Mat. 10. c Matth. 5.
d 1 Cor. 6. e L. S. moral. c. 8. ad 3. c. 10b. f Sup. 1. q. 2. sacerdos.
g Luk. 5. Matth. 5.

C. 114. q De codem.

Item in lib. de sancta virginitate 1. c. 14. & 15.
q Vixquis a preceptis non obtemperat, reus est, & de-
bitor pena. & paulo post. b ¶ Precepto Domini
non obediens, peccatum est: consilio si utinolueris, mi-
nas boni adipisceris, non malo aliquid perpetrabis.
Item Hieronymus c lib. 1. contra Iovinianum. Quod prac-
cipitur, imperatur: quod imperatur, necesse est fieri: si
non fiat, paenam habet. & f. ¶ Vbi consilium datur,
offerentis arbitrium est: ubi praeceptum, necessitas est
servientis 2.

1 ¶ Virginitate] Restituta est citatio ex Polycarpo. Antea
citabantur, ex sermone Domini in monte.

2 ¶ Servientis] Sequebantur haec verba, vel obediat, vel
imperantis, ut ei obediat, que sunt expuncta, autorizatae co-
dicem verutorum, & originalis.

QVÆSTIO II.

Deo autem, quod quartatur, an de suis fratribus testes pro-
ducere possint, multa auctoritatibus videunt esse prohibi-
tum. Leges enim tam sacerdotum canonicum, quam secula-
rum Principum prohibent adversus aliquem d. referre sua do-
mo produci. Contra se enim quisque reliqui penet, pra se vero mini-
mum. Quia ergo efficiuntur, ut pro scipio testimonium faciat.
(Non enim utilitatem sue ecclias se penitus immones arbitrantur fu-
turos.) paret, quod eorum vox in talibus non est audienda. Sed
distincto & lice, & testimoniū examinatio in criminalibus causis ser-
vanda est; in circulib; autem non usquequaque. In criminali
causa non licet testem de propria domo produci, in crisiū sa-
tem pralatis ecclias licet.

C. I. q Clerici: pro sua ecclias testimonium

fieri possunt.

Vnde Paschalii II. Guidoni Archiepiscopi Viennensis,

Apofolica sedi legato scribit, dicunt.

Super prudentia tua plutinum admiramus, quod
in negotio beati Stephani, clericorum istorum ac-
ceptate nolueris testimonium. Diversa namque sunt spe-
cies causarum: nec in omnibus causis crimina agitantur.
In criminalibus f siquidem, accusatorum, & testimoniū
illa districcio observanda est, qua in canonicis con-
tinetur; ne qui ad probationem domestici assumentur.
Caterum in possessionem, vel hujusmodi negotiis hi
potissimum assumentur sunt, qui eadem negotia tractave-
runt, de quorum auditu & viu hætitio esse non debeat.
Si ergo idem clerici idonei sunt ad assertionem cau-
illi, nullatenus removeantur: sed sicut alii literis deli-
beratum est, inter S. Ioan. & S. Stephani canonicos, lis
illa plenius decidatur.

Potest etiam intelligi alter. Domestici ad probationem non
admitantur, ut pro ha videtur, quorum sunt donec fici, testimoniū
ferantur. Hi autem (ficta supradicte auctoribus, dictum est.) non
pro domestici, sed pro ea ecclias, qua mater est omnium pauperum,
testimonium dicunt. In confacienda autem instrumenta secu-
larium negotiorum Presbyteri non vincentur ad testimonium: sed si
causa contractu eis interfici contigerit, iubente Episcopo testimonium
dicunt.

C. II. q In confaciendo instrumentis sacerdo-
tes ad testimonium non vincentur.

Vnde in synodo habita Roma ab Eugenio Papa II.

statutum est, c. 15.

Vanquam g sacerdotorum testimonium credibi-
lius habeatur, tamen ipsi in secularibus negotiis
pro i testimonio, aut confaciendis instrumentis non
rogentur: quia eos in talibus rebus esse non convenit.
Si autem 2. eventu aliquo causa interfuerint, & aliquid
viderint, vel audierint, vbi nulla idonea secularium

a Polyc. lib. 1. tit. 24. b Cap. 15. c in vulgatu erat. Greg.
in epist. ad Iovinianum. d alii. extraneum. e al. districcio.
f al. criminalibus. g Polyc. 1. 4. tit. 31.

inveniantur persona; ne veritas occulatur, & malus ut bonus estimetur, in providentia proprii Episcopi sit; ut aut coram se & competentibus judicibus, aut aliter hominifcè veritatem & attollant.

1. ¶ Pro testimonio] Sic est emendatum ex concilio Eugenii II. & Leonis IV. & Polycarpo. Antea enim legebatur, pro conficiendis instrumentis ad testimonium non rogentur.

2. ¶ Et si autem] In concilio ipsi, & Polycarpo legitur, si enim eventa causa olicuid viderint, &c.

QVÆSTIO III.

Quod autem præsummam emolumenū sc̄tari, sit usura exigere, Augustini autoritate probatur, qui in Psalmum 39. ad vers. [Tota de] servit, dicunt.

C. L. ¶ Qui plus, quam dederit, accipit, usura est.

Si b. foeneraveris homini, id est, mutuam pecuniam tuam dederis, à quo aliquid plus, quam dedisti, expectes accipere, non pecuniam solam, sed aliquid plus quam dedisti, sive illud triticum sit, sive vinum, sive oleum, sive quodlibet aliud, si plus, quam dedisti expectas accipere, foeneratores; & in hoc improbadus, non laudandus.

C. II. ¶ Quidquid supra datum exigitur, usura est.

Item Hieronymus super c. Ezzebilem, lib. 6. ad c. 19.

Prant a quidam usuram tantum esse in pecunia. Quod prævidens scriptura divina, omnis rei austera superabundantiam; ut plus non recipias, quam dedisti. Item ibid. ¶ Alli pro pecunia foenerata solent munus sc̄ula accipere diversi generis: & non intelligunt usuram appellari, & superabundantiam, quidquid illud est, si ab eo, quod dederint, plus acceperint.

C. III. ¶ Quidquid sorti accedit, usura est.

Item Ambrosius in lib. de Tobiā, c. 14.

Plerique e refugientes præcepta legis, cum dederint pecuniam negotiorib; non in pecunia usuras exigunt, sed de meritis eorum, tanquam usuram emolumenta percipiunt. Ideo cantant, quid lex f. dicat. [Neque usura, inquit, eſcarum accipies, neque omnium rerum.] Item paulo post. ¶ Et eſca usura est, & vestis usura est, & quoacunque sorti accedit, usura est; quod velis ei nomen imponas, usura est. Item pauci interplet. ¶ Si quis instaurandum convivium putat, ad negotiandum mittit, ut absynthiati g. i. cuperiam ſibi gratis deferas: ad caponem digerit, ut Picendum vinum, aut Tyriacum h. requirat ad ieiunium, ut hilam i. ſibi procurer, ad alium, ut poma ſibi adorner.

1. ¶ Absynthiati]. De hoc vino, quod tardam colitione accelerat, ideoq. inflandum convivis aptum est, memini Diocordes, lib. 5. cap. 49. Lampadius de Heisgalio inquit, & roſato, atque absynthio & vulgus ad bibendum invitavit. De hoc Alciatus parer. l. 7. cap. ult.

C. IV. ¶ Quando amplius, quam debetur, exigitur usura est.

Item ex concilio Agathensi.

Vusra est, ubi amplius requiritur, quam datur. Verbi gratia, si dederis solidos decem, & amplius quartieris: vel dederis frumentum modium unum, & super aliquid exigeris.

Eccē evidenter offenditur, quod quidquid ultra fortē exigitur, usura est.

a. al. reficitur. b. Sent. 3. dist. 37. Ivo p. 13. c. 17. c. Et ibi gl. ordi. d. Sene. ibid. Ivo p. 13. c. 18. Pann. 13. c. 16. e. Ivo p. 13. c. 16. f. Deut. 25. g. al. absynthiati. h. al. theriacum. i. al. raduanum. k. fortissimo absynthiaco, aut absynthiato. l. Capit. 1. 222. Burch. 12. c. 126. Ivo p. 6. c. 209. Pann. 13. c. 16. r.

Quod vero nec clericu, nec laicus licet usura exigit, prout auctoritate Gelasii, & aliorum.

C. L. ¶ A questibus negotiationis clerici abstineant.

Ait enim Gelasius Papa, scribenti Episcopū p. Lucianum & Seziam, c. 17.

Letici a. aut ab indignis quatinus noverint abnendum, & ab omni cuiuslibet negotiationis ingonio vel cupiditate cessandum; aut in quoconque grado sint positi, si cessare i. noluerint, mox a clericalibus officiis abstine cogantur.

1. ¶ Si cessare noluerint] Hac non sunt in epistola, neque referuntur supr. distinct. ss. consequens, sed non sunt exquida glossam.

C. II. ¶ Excommunicentur ministri, qui facerantur.

Item ex concilio Agathensi 1. quod confirmari Papa Sylvester, cap. 12.

Ministri b. qui foenerantur, placuit iuxta formam d. viinitus datam eos a communione abstinerent.

C. III. ¶ Qui volunt esse in clero, a studio negotiationis abstineant.

Item ex concilio Tarragonensi, c. 1.

Canonim c. statutis firmatum est, ut quicunque in clero esse voluerit, emendit vilius, vel vendendi causis studio non utatur. Quod certe si voluerit exercere, cohabeatur a clero.

C. IV. ¶ Abiecentur a clero, usuratas, aut superabundantiam exigen.

Item in concilio Martini Papa, c. 62.

1. ¶ Si quis oblitus timore Domini, & sanctam scripturam hanc sententiam accipit ex capite 17. concilii Nicen. post hanc cognitionem magni i. concilii, foeneraverit, & centesimas exegerit, aut ex qualibet negotiatio tunc lucrum queratur, aut per diversas species vni, vel frugis, vel cuiuslibet rei emendo, vel vendendo ultra incrementum suscepit, de gradu suo dejectus, alienabitur a clero.

1. ¶ Magni concilii] Sic loquitur Martinus Bracarense, quoniam hanc sententiam accipit ex capite 17. concilii Nicen. post hoc cognitionem magni i. concilii Nicen. quod citatur. f. ead. c. quoniam & in duabus veris Gratian exemplibus, post hoc continuo illud subiungitur.

C. V. ¶ Pro pecunia, quaro clericus mutuo dedit, iusto pretio species accipere potest.

Item ex concilio Tarragonensi, c. 1.

1. ¶ Si quiclericus solidum in necessitate prolitteris, hoc de vino, vel frumento accipiat, quod mercandi causa tempore statuto decreto fuerit venundati. Ceterum si speciem non habuerit necessariam, ipsius quod dedit, fine illo augmento recipiat.

C. VI. ¶ Clericus non accipiat plus quam commodavit.

Item ex concilio Carthaginensi f. III. cap. 16.

Nillus e gl. clericorum amplius recipiat, quam cuique accommodaverit: si pecuniam, pecuniam recipiat: speciem eandem, quantum dederit, accipiat: & quidquid alius tantum quantum dederit, accipiat.

C. VII. ¶ Etiam laici usura damnabilis est.

Item Leo Papa, epist. c. 1.

a. Disiunct. ss. consequens. b. prouida. Ivo p. 13. c. 28. b. Demistri.] orig. Ivo p. 13. c. 10. c. Burch. 12. c. 12. Ivo p. 13. c. 27. c. Burch. 12. c. 12. Ivo p. 13. c. 10. d. P. f. 14. e. Ivo p. 13. c. 30. f. P. p. 13. c. 14. Pann. 16. c. 159. f. In vulgariterat. Agathensi. g. Anf. 17. c. 13. Burch. lib. 2. c. 124. Ivo p. 6. c. 191. & p. 13. c. 9. Pann. 13. c. 16. Rab. pan. 62. & in concil. Aquitani. c. 62. Polyc. 14. iii. 31.

ritur, sed quae de rebus concessis, & bene acquisitis im-
peditur.

G In epistola B. Gregorii, verbis hujus capitis proponuntur verba
capitis, non est putanda, supra, i. q. 1.

C. VIII. **G** Tercet, quoniam inventam non
redit.

Item Hieronymus in lib. a Levitic.

Multo sine peccato potest esse, si alienum, quod inve-
nient, teneant: & dicunt, Deus mihi dedit, cui ha-
beo reddere? Dicant ergo peccatum hoc esse simile ra-
pina, si quis inventa non reddit.

C. IX. **G** Bonus usus non justificat injusti-

tas.

Item Augustinus liber de bono conjugali, cap. 14.

Neque enim si agis iniquè ac perperam invasisti, ita
quique būtatur, ut ex eorum fructibus largas ele-
mosynas faciat, idēc rapinam iustificat. **G** Neque si
alius ruri paterno, vel iuste quatinus, avarus incumbat,
idēc culpanda est iustis civilis regula, qua possessor legi-
timus factus est. **G** Nec tyrannicae factionis perversi-
tas laudabilis erit, si regia clementia tyrannus subditos
tractet. **G** Nec virtutipennis ordo regis potestatis, si
Rex crudelitate tyrannica sevit. Aliud est namque in-
justa potestate iuste velle uti: & aliud est iusta potesta-
te iuste velle iuti.

I. **Velle uti.** **T**ot hæc verba apud B. Augustinum sequen-
tur ea concubine, infra, 32, q. 3.

C. X. **G** Cum alterius derimento alteri subvenire
non licet.

Item Ambrosius lib. 3, de officiis, c. 9.

Denique si non potest subveniri alteri, nisi alter lə-
datur, commodius est neutrum pivarī, quam gra-
vari alterum. Ideoque in causis pecuniaris intervenient
non est sacerdotis: in quibus non potest nec, quin fre-
quentier lədatur alter, qui vincitur: quoniam inter cel-
foris beneficio se vicitur et breviter. Sacerdos est igi-
tur nulli nocere, prodest velle omnibus: postea autem
filius Dei est.

C. XI. **G** Eleemosyna & sacrificia non placent Deo,
qua offertur ex scelere.

Item Gregorius in psalmo lib. 7, dist. 2, epist. 126.

Recaredo Regi.

Scripsum c est: **a** [Vicim] impiorum abominabili-
les Deo: vota justorum placabilita: **b** neque enim in
omnipotens Dei iudicio, quod datur, sed a quo deitur,
inspicitur. Hinc est enim quod scriptum est: **c** [Respe-
xit Dominus ad Abel, & ad munera eius: ad Cain au-
rem, & munera eius non respexit.] Dicitur quippe,
quia Dominus respexit ad munera, præmisit sollicitate,
quia respexit ad Abel. Ex qua re patenter ostenditur,
quia non offerens a munib[us], sed munera ab offeren-
te placuerunt. **d** [Dona f quippe iniquorum non pro-
bat altissimum: nec recipit in oblationibus eorum, ne in
multitudine sacrificiorum, eorum propitiabitur peccatis.]
item, [Donec g est Dominus ab impiis: & orationes ju-
storum exaudiet.]

i **T** Placuerunt] **H**ucusq[ue] B. Gregorius, sicut supra, 3, q. 7, e.
in gravibus, est natum.

Contra in Exodus h legitur, quid filii Israël, exitur de A. 27,
pro, a vicino suis accepimus mutuo vasa aurea & argentea, ex quibus
poterat edificare uero tabernaculum Domini. His respondet Au-
gustinus i in lib. quippe, Exod. q. 39.

C. XII. **G** Non licet aliena rapere exemplo Israeli-
tarum spoliantium Egypti.

Dixit k Dominus ad Moysen: [Petat vir a proximo, & mulier a proxima, vasa aurea & argentea, &

a Origines hom. 4, ad e. 6, Levitic. b al. quisquam, c 3, q. 7,
in gravibus. d Proverb. 15. e Genes. 4. f Ecclesiast. 34.
g Proverb. 15. h Exod. 3. i Paulus ad Cor. 10. k Burch.
l. 11. n. 32. l. 23. o. 2.

vestem:] Non hinc quisquam sumendum exemplum pa-
tare debet ad expoliandum isto modo proximum. Et
enim Deus iustus, qui noverat, quid quemque pati ope-
teret. Nec Iraeliæ furtum fecerunt: sed Deo iubenti
ministerium præbuerunt.

Item obicitur. Alena rapere non est contra præceptum, Ni-
sq[ue]dum Dei mandato rapina uideretur prohibita. Sed nomine fu-
onis illæstra uesperatio rei alienæ intelligitur.

C. XIII. **A** Majore pars est uolenter, diligenter
orperit, q. am. ferari.

Unde Augustinus in eodem lib. q. 71.

Poenale a eo occulte auferre: multo majoris paga
est visibiliter eripere. Auferre ergo noleti, si recul-
culere, sive palam, habet præceptum suum. Furti i em
nomine bene intelligunt omnis illicita usurpatio rei
lieniæ. Non enim rapinam permisit, qui furtum prohibi-
vit utriusque nomine in lege veteris testamenti & ipsa
nam intelligi voluit. A parte enim totum significavit,
quidquid illicite rerum proximi auferetur.

i **T** Hoc enim] **H**oc sunt verba B. Augustini, licet non
orationis dictu: quia autem antecedunt, quod ipsum non sunt inno-
ta. Integer locus B. Augustini de furto, & mœchia, habet infas.
q. 4 meretrices.

His auctoribus probatur, quod neq[ue] ex rebus inventu, neq[ue] a
male conquista, eleemosynam quicquam facere posset.
+ pars. *Sed Augustinus contra testator fort. 21. de vita
Domini, dicens.*

C. XIV. **G** De male acquisiti boni fieri possit.

Qui b. habet de male, facite inde bonum. Quia non
habet de male, nolite accidere de male. Ego
bonus tu, qui bonum facis de male, & cùm corporis
aliquid boni facere de male, noli remanere tu male.
Nummi tu convertuntur in bonum, tu autem rema-
nes malus?

Sed hoc multipliciter intelligitur. Facit enim de male bonum
reddis quod illicite absulisti. Nomine etiam mali, cura & labor
mortalius experitur. De male ergo bonum facit, qui pauperis
diffensat, c quod cum labore & fidelitate acquisivit, postulat
Evangelio. c [Facit vobis amio de mammone iniquitatem.] Id
ex male acquiritur, quod ex tua causa posseatur: vel pri
metamorphosis ex arte, quoniam docit, vel ex futuris, que pronuntiante
nulla lucratu. Quia vero de male fit acquiri, in bonis po-
sunt converti. De peccato etiam aliqua monitione aquiritur,
qua pauperibus iuste erogantur.

C. XV. **G** Que male acquiruntur, ab quando boni
possint expendi.

Unde Augustinus ad Macedoniam, epist. 5, 4.

Non d sanè, quidquid ab invito sumitur, iniusto
se auferatur. Nam plerique nec medico volunt re-
dere honorem suum, nec operario mercedem: nec ta-
men haec quæ ab invito accipiunt, per iniquam acceptum:
neque potius per injuriam darent, nec iniquam
ideo debet iudex vendere justum judicium, aut cellis ve-
rum testimonium, quia vendit advocate justum par-
cium, juris peritus verum consilium. Illi enim inter
ultramque partem ad examen f adhibentur: illi ex una
parte confidunt. Cùm autem iudicia & testimonio, que
nequa justa, nec vera vendenda sum, in qua & falsa ven-
duntur: multo sceleratus utique pecunia sumitur, qui
sceleratus etiam, quamvis a uolentibus, datur. Ille tamen
solet tanquam male sibi ablatam pecuniam repescere,
qui justum iudicium emittit: quoniam veniale esse non do-
buit. Qui vero pro iniquo iudicio dedit, vel quidem
repescere, nisi timeret, vel puderet emisse. Sunt aliae per-
sonæ inferioris loci, quæ ab utraque parte non infor-
meri accipiunt, sicut officialis, & qui g amoverent, & car-

a 32, quippe, 4, meretrices, Sent. 3, dist. 37, Burch. l. 11, c. 4, ho-
p. 13, c. 3. Polyc. l. 6, tit. 16, Ans. l. 11, cap. 109. b Trop. 3, cap. 10
c Lue. 16. d Polyc. l. 6, tit. 10. e Suppl. 4, 3, non lucet, i car-
mina. g a quo,] orig. ad meo.

admodum officium. Ab his exhorta per immoderatam improbatatem, reperi solent: data i per tolerabilem confusitudinem, non solent: magisque reprehendimus, qui illi iniustè reperiverunt, quām qui ea de more funguntur: quoniam multa necessaria persone rebus humanis vel invitantur hujusmodi commodis, vel tenentur. ¶ Ibi, si viam vitæ mutaverint, aut excellentioris confundentis facilius gradum, facilius ea, qua hoc modo acquisierunt, tanquam sua pauperibus largiuntur, quam ei, a quibus accepta sunt, tanquam aliena refutant. Qui vero contra jus societatis humanæ furti, est, in eis non valet ultra refutari, studii tui sit, ut ipse Episcopus debeat preuum dare.

1 ¶ [Data per tolerabilem confusitudinem, non solvent] Additio hac ex originali, sine quibus sequentia non satia confabatur.

QUÆSTIO VI.

Quod vero pœnitentia agi non possit, nisi res aliena redatur, restatur Augustinus ad Macedonium, ep. Hala 54.

C. I. ¶ Pœnitentia non agitur, si aliena res non restituatur.

Sed i res aliena, propter quam peccatum est, cum rediposita, non redditur, non agitur pœnitentia, sed fugitur. Nam et veraciter agitur, non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum: sed, ut dixi, cum restituatur. Pierunque enim qui auferit, amittit, sive a beatis patiendo malos, sive ipse vivendo: nec aliud habet, unde restituatur. ¶ Huic certe non possumus dicere, redi quo abusifisti, nisi cum habere credimus, & negare. Vbi quidem si aliquos sustinet crucianus a repetenti, dum existimat eum habere quod reddat, nulla est iniquitas: quia eti non est, unde reddat: ablatum peccatum, merito tamen, dum eam per molestias corporales redire a compellitur, peccati, quo male ablatum est, restituuit. ¶ Sed inhumanum non est, etiam pro talibus intercedere, tanquam pro reis criminum, non ad hoc, ut minimè restituantur aliena: sed ne frusta homo in hominem laviat. & peccato post. ¶ Illud vero sidentissime dixerim, eum, qui pro homine ad hoc intercedit, ne male ablatu restituat, & quia id se configuerent (quoniam bonum potest) ad restituendum non compellit, sicut eum esse fraudis & criminis. Nam misericordias open nostram talibus subtrahimus, quām impendimus.

Noctem open fert, qui ad peccandum adjuvatur, & ac non potius subverit atque opprimit. Sed nunquam ideos aut exigere, aut ad exigendum tradere, vel possumus, vel debemus? Agimus quantum Episcopalis facultas est, & humanum quidem nonnunquam, sed maxime ac semper diuum judicium communianes. Nolentes autem reddere, quos novimus, & male abstulisse, & undo redditare habere arguimus: increpamus, obelamur si quoddam clam, quoddam palam, sicut divisa perfonarum diversam videuri posse recipere & meditari.

1 ¶ [Repetente] Sic et remedium ex codice epistolarum Vaticanis editione. Ant verpiaciam ante legeretur, repente.

2 ¶ [Aduar] Quia sequitur, remenda sunt ex codicibus spacio sumptibus, & manuscriptis. Antea legebarunt, qui ad peccandum adjuvatur, ac non potius adjuvatur, sed obvia subserendo atque opprimendo. Glosa autem optime convenit vocari, adjuvatur, seu loco positum.

a Lxx. b. Sequitur apud B. August. c. quid dicam super ea. q. 4. b Poly. 16. S. in lvo p. 13. c. 4. & p. 13. c. 2. c. al. mar. d. al. redi. e. datur. f. orig. g. & detestamus. l. orig. g. ad. nelle acciper.

2 pars. Si verò rem alienam quācūmque conficeretur, non eandem, sed affirmationem ejus restituere debet.

C. II. ¶ Qui rem alienam conficerat, ejus affirmacionem restituere.

Unde Gregorius lib. 7. indit. 2. epist. 38. Fan-

tino defensio.

C. III. ¶ Comperimus nullam exitiſſe causam, pro qua res Iudiciorum i potuerint rationaliter occupari, atq; eas esse inconſulte ac temerè conficeratas. Idcirco experientia tua præcipimus, ut quia, quod semel conficeratum est, in eis non valet ultra refutari, studii tui sit, ut ipse Episcopus debeat preuum dare.

1 ¶ [Iudiciorum] Reposta est haec dictio ex epist. B. Gregorii, ut intelligatur facilius, quo referuntur ea, quae in hoc capite continentur: ac nonnulla etiam alia sunt emendata.

3 pars. Pro malis autem apud Principes ecclesia debet intercedere, non eos temerario auxili defendere.

C. III. ¶ Ecclesia pro malis intercedat, non eos temerario auxili defendat.

Unde Gregorius Romano defensio, lib. 7.

indit. 2. epist. 24.

H. I. qui in furtis publicis implicati sunt, à nobis non videantur injuste defendi, ne opinionem male agentium ex indiscretis defensionis aucti in nos illo modo transferamus: sed quantum de te ecclesiam, admonendo, & verbum intercessio adhibendo, quibus valetis, succurrere: ut & illis open feratis, & opinionem sanctæ ecclesie non inquietis.

¶ In ista, 23. q. 5. res, referuntur summa hujus capituli, cum hic sint propria verba B. Gregorii.

4 pars. Furtum autem non tam in quantitate rei, quam in affectu furanti consideratur.

C. IV. ¶ Non solum in majoribus furtum comittitur, sed etiam in minoribus.

Unde Hieronymus in epistolam ad Titium,

ad c. 2.

F. Vt & autem non solum in majoribus, sed etiam in minoribus judicatur. Non enim id quod furto ablatum est, sed mens furantis attenditur. Quomodo in fornicatione non idcirco diversa sit fornicatio, seu mulier sit pulchra aut deformis, ancilla aut ingenua, panpercula aut opulenta, sed qualcumque illa fuerit, una est fornicatio; ita & in furtu, quantumcunque quis abstulerit, furti crimen incurrit.

¶ Referuntur verba B. Hieronymi, nonnulli tamen omnes, & mutatis: quoniammodum etiam apud Burchardum & Iovonem.

CAUSA XV.

Vidam sacerdotis in crimen carni lapsi esse perhibetur, antequam sacerdotem in benedictionem conferuerit. Postquam vero sacerdotem adeiuat in furorem versus quandam interficit. Recuperata.

¶ Tercio sacerdos, apud Episcopum accusatur ab ea, cum lapsus esse dicatur. Episcopus autem die Dominico causam examineat. Sacerdos inficiatur: crimen filii illorum: quoniam clericorum filii patricimia querunt: illi vero non sine prelio sibi patrincipiantur: tandem Episcopus confessionem quatinus extorqueat: deum sicut & alijs. Imdadum audiencia illam sententia ferit.

¶ Quartio autem an ea, quia mente alienata fuit, sint impunitanda.

¶ Secundo, ac pro impenitentia scilicet literis munera exigere.

¶ Tertio, an non mulier confessionem iste sit condemnans.

¶ Quartio, an die Domini eius causa sit ventilanda.

¶ Quinto, an sibi neganti purgatio sit deferenda.

¶ Sexto, an eius confessionem cruciatio sit extorquenda.

a Polyc. lib. 6. iii. 16. b. al. furtum. Polyc. lib. 16. Burchard. l. 15. lvo p. 13. c. 41. c. al. clericelli.